

Key words: *pedagogical neglect, junior high school students, psychological characteristics, self-esteem, psychodiagnostic work*

Ткаченко Ніна Володимирівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної психології і психології управління Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

УДК 159.9

Фінів О.Я.

ФЕНОМЕН ОСОБИСТІСНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЙОГО КОРЕЛЯЦІЯ ІЗ ПСИХОЗАХИСТОМ

У статті розкрито тісний зв'язок між психологічним захистом особистості та відчуттям нею власної безпеки. Висвітлено специфіку психозахисту у контексті впливу психологічних травм дитинства на поведінку дорослих людей. Джерел – 7.

Ключові слова: *особистість, психологічний захист, безпека, механізми психозахисту, психотравми.*

Постановка проблеми. У сучасній психологічній науці виокремлюється тенденція вирішення проблеми особистісної безпеки як психологічної захищеності людини, що базується на вивченні розвитку продуктивних станів психіки, пов'язаних з активізацією самосвідомості, генезисним саморухом та самоздійсненням, пошуком і збереженням (захистом) сенсу життя (втраченого, ненабутого, нового) тощо (М. Левітов, С. Максименко, В. Франкл, Е. Фромм та ін.). Крізь призму еволюційного підходу, враховуючи філогенетичні найдавніші способи захисту, починаючи від тваринного світу до людини, включеної в розгалужену систему соціальних відносин, можна виділити п'ять основних форм захисту: 1) втеча та її різні послаблені варіанти – відступ, ухиляння, затримки; 2) маскуванню (як аналог завмирання у тварин і часто у людини, особливо при фізичній небезпеці), тобто прагнення стати непомітним для супротивника; 3) відхід в укриття, використання природних і створення штучних перешкод і перепон для супротивника у вигляді стін, ровів тощо, а як полегшена модифікація – використання переносних перешкод: щитів, кольчуг, зброї тощо; 4) напад як активна форма захисту (знищення, вигнання, «кращий спосіб захисту – напад»); 5) управління поведінкою дійсного або потенційного супротивника, зокрема, його намірами (погрози, підлезування, застосування хитрощів, обманних маневрів та інших прийомів) [1; 2; 3; 4; 6; 7]. Усі вони насамперед зорієнтовані на досягнення (забезпечення) відчуття особистісної психофізичної та соціальної захищеності й безпеки.

Р. Грачов вважає, що при накладенні на інформаційно-психологічну взаємодію початкові базові захисні настановлення у випадку міжособистісної взаємодії можна трансформувати в такі форми захисту людини з відповідною зміною їх змісту: відхід, вигнання (витіснення), блокування (перешкода, відмежування), управління (маніпулювання), затаювання (завмирання, маскуванню), ігнорування [3]. Водночас потенційною загрозою для розвитку людини можуть бути і внутрішні чинники – психічні стани, викликані екзистенційними конфліктами, втратою засадничих духовних цінностей і пріоритетів,

неправильне трактування реалій дійсності, звуження горизонтів свідомості людини та її адекватне сприйняття світу і самосприйняття, небажання або нездатність побачити в собі глибинне джерело власних проблем та багато інших дискомфортних для повносправного і повноцінного розвитку детермінант. Через відсутність високої психологічної культури в сучасному українському суспільстві, його досить флукуативний і аморфний моральний стан, значну ідеологічно-духовну пустоту і певний етноментальний та націотворчий песимізм неминучим наслідком постає руйнування або розмивання звичних світоглядних основ самовизначення, самоусвідомлення та самоприйняття. Очевидна антропологічна криза, яка проявляється не лише в особистісному бутті людини, але і в громадському житті, спонукає до застосування глобальних і перманентних психозахисних ресурсів і механізмів, основною метою яких є безпека, виживання в складних і кризових умовах розбалансованого мікро- та макродіалогу з довкіллям (С. Максименко, В. Слободчиков, В. Франкл та ін.).

Важливими складовими системи усвідомлення власної безпеки і психологічного захисту людини та прийняття нею самої себе виступають світоглядні настановлення, духовно-моральні цінності, конкретні риси вдачі, особистісна специфіка поведінки (асоціальна, просоціальна, девіантна та ін.), психічні механізми і стани (депресія, фрустрація, гіпертривожність тощо), а також специфічні прийоми і способи, що забезпечують збереження цілісності і стабільності її психіки. Ієрархічно організовані види психологічного захисту – це архетипні захисти, підсвідомі захисні механізми, механізми оволодіння й компенсації та духовно-моральний захист, який, до речі, є вищим рівнем у психозахисній системі людини, оскільки спроможний здійснювати перетворювальний вплив на механізми рівнів, які пролягають нижче, бо чим вище рівень захисту, тим продуктивнішим він виявляється. Упродовж вікової психогенези зауважується різний кількісний та якісний рівень розвитку як самоприйняття, так і психозахисних механізмів, однак усі вони прямо або опосередковано спрямовані на забезпечення базального відчуття – особистісної безпеки [1; 2; 4].

Наукове осмислення психозахисного самоприйняття особистості відіграє важливу роль у контекстуальному розумінні феномену безпеки людини як біосоціальної істоти, а отже й забезпечення її гармонійної та повномірної життєдіяльності. Проблеми самосвідомості, зокрема самостійності, саморегуляції, самоконтролю, самоорганізації, самоствердження особистості як запоруки вироблення механізмів впевненості й безпеки у вітчизняній та зарубіжній психологічній науці розроблені досить повно, однак у ракурсі кореляції з психозахистом дослідження майже відсутні. Недостаня вивченість окресленої проблематики якраз і зумовила вектор нашого наукового пошуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення психологічного захисту як неусвідомлюваного механізму регуляції поведінки особистості відбувалося в працях Н. Грановської, Р. Гребеннікова, О. Доценко, О. Романової, Л. Субботіної, В. Штроо, Т. Яценко та ін. Безпосередній аналітичний підхід до феномену психозахисту, вочевидь, насамперед повинен відбуватися на базі наукових концепцій психологічного захисту: психоаналітичної (З. Фройд, А. Фройд, Р.Грінсон та ін.), гуманістичної (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл та ін.), структурної (R. Plutchik, H. Kellermann, H.R. Conte), сучасних теоретико-емпіричних досліджень психологічного захисту (О. Богомолов, Ф. Василюк, В. Ветюгов, Т.Виставкіна, О. Власова, Р. Грановська, Л. Гребенніков, О. Доценко, Н. Калініна, В. Каменська, Т. Колосова, А. Котьонова, О. Лясина, І. Нікольська, Н. Скиба, Т. Тулупьєва та ін.). Загалом, можна виокремити два основні вектори у трактуванні змістово-функціональної суті психологічного

захисту: 1) психозахист є нормальним, повсякденно працюючим механізмом людської свідомості, що здатний запобігти дезорганізації поведінки, яка настає не лише при зіткненні свідомого і несвідомого, але й у випадку протидії між цілком усвідомлюваними настановленнями, а також має величезне значення для зняття психоемоційної напруги в душевному житті людини та забезпечення усталеності і впевненості (Ф. Бассін, Б. Зейгарник, А.Налчаджян, О.Соколова, В. М'ягер та ін.); 2) психологічний захист є однозначно непродуктивним, шкідливим засобом вирішення внутрішнього або зовнішнього конфлікту й обмежує оптимальний розвиток особистості, її власну активність, персоналізацію, якісний вихід на новий рівень регуляції та взаємодії зі світом (Ф.Василіук, Е. Кіршбаум, В. Роттенберг, І. Стойков, В. Ташликов та ін.) [1; 2; 3; 4; 6; 7].

Мета статті полягає в теоретико-емпіричному вивченні співвідношення відчуття особистісної безпеки зі специфікою застосування психологічного захисту людини.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Психологічний захист людини має розгалужену структурно-функціональну організацію. Термін «психологічний захист» найширше тлумачиться і використовується для позначення будь-якої поведінки, яка позбавляє психологічного дискомфорту, від якого можуть сформуватися такі риси особистості, як негативізм, з'явитися «хибні» діяльності, змінитися система міжособистісних відносин. У вузькому сенсі термін використовується для позначення специфічної зміни функціональної семантики, змістового і діяльнісного пластів свідомості як результату задіяння низки захисних механізмів. Традиційна словникова дефініція захисту (нім. – Abwehr; франц. – defense; англ. – defence; ісп. – defensa; італ. – difesa; португ. – defesa; рос. – защита), маючи значну кількість змістових відтінків і модальностей, усе ж зводиться до визнання спільної семантики, що *це є певна сукупність дій, спрямованих на зменшення або усунення будь-якої зміни, загрозової для безпеки, цілісності та стійкості людини як біосоціального індивіда*. Мова йде про захист особистісної самості від збудження (потягів) і особливо від уявлень (спогадів, фантазій), причетних до цього потягу, а також про захист від ситуацій, що породжують таке збудження, яке порушує душевну рівновагу та є неприємним для Я. Мається на увазі також захист від неприємних афектів, які виступають як причини або сигнали для захисту. Захисний процес здійснюється механізмами захисту, які в більшій або меншій мірі є інтегрованими в систему людської самосвідомості та виступають найактивнішими факторами забезпечення особистісної безпеки. Розкриття змістового наповнення терміну «психологічний захист» дає підстави відзначити, що це філогенетично вироблена і біологічно доцільна система реагування людини на інформаційний чинник, яка формується паралельно з розвитком стійкості психіки під впливом соціально-психологічної ситуації, є складником індивідуального досвіду і може проявлятися у вигляді усвідомлюваних або неусвідомлюваних стилів поведінки [2; 4; 7].

Виходячи із семантичного аналізу слова «захист», В. Штроо вважає, що для різнобічного осмислення і встановлення суті цього поняття у психологічному плані потрібно дати відповіді на такі запитання: 1) що захищається? (предмет захисту); 2) проти чого створений або спрямований захист? (об'єкт захисту); 3) яким чином організовується захист? (засоби захисту); 4) який результат захисту? (ближні і віддалені наслідки захисту); 5) у чому специфіка психологічного захисту на відміну від інших типів захистів? Не претендуючи на всебічну повноту і глибину формулювання, автор пропонує таку дефініцію: «Психологічний захист – система процесів і механізмів, спрямованих на збереження одного разу вже досягнутого (чи на відновлення втраченого) позитивного стану суб'єкта» [7, 59]. Агентом

психологічного захисту є деякий суб'єкт (незалежно від рівня розгляду – індивідуальний, груповий, громадський та ін.), предметом – стан суб'єкта, що оцінюється як позитивний, об'єктом – усе, що загрожує порушенням або перешкоджає відновленню цього стану. Спосіб і тип засобів захисту, які обираються в даному конкретному випадку, складають конкретний захисний механізм. Цілі захисту: ближня – зберегти позитивний стан, віддалена – утримати такий стан якомога довше. Психологічна специфіка зумовлюється природою предмета захисту (суб'єктивний стан), а також засобів як символічних дій, що виробляють зміни не стільки у реальному предметному, речовому світі, скільки у світі суб'єктивних значень і сенсів. На думку В. Штроо, ключовим моментом є те, що чинники виникнення, закріплення і подальшого відтворення будь-якого захисного механізму лежать у характері соціальної взаємодії, в особливостях соціальної ситуації [7].

Одним з найвдаліших визначень, о поєднує захисні/психозахисні інтенції людини, є таке: «Захисти – це способи, якими душа захищає себе від внутрішньої та зовнішньої напруги. Захист уникає реальності (регресія), виключає реальність (заперечення), перевизначає реальність (раціоналізація) або обертає реальність (реактивні утворення). Захист вміщує внутрішнє відчуття в зовнішній світ (проекція), розділяє реальність (ізоляція) або йде від реальності (регресія)» [5, 573].

У контексті встановлення кореляцій між розумінням особистісної безпеки і психологічного захисту людини можна виокремити такі положення: 1) психозахист – психічна діяльність, спрямована на спонтанну мимовільну ліквідацію наслідків психічної травми (тобто, по суті, відбувається негайна спроба ліквідації завданої травми, отриманої внаслідок порушення особистісної безпеки); 2) способи переробки інформації в мозку, які блокують загрозливу інформацію (блокада так званого «вогнища оптимального когнітивного збудження», яке відповідає за осмислення й утвердження відчуттів власної безпеки); 3) механізм адаптивної перебудови сприймання й оцінки, коли особистість не може адекватно оцінити почуття занепокоєння, зумовлене внутрішнім або зовнішнім конфліктом, і не може впоратися зі стресом (стресогенні впливи і наслідки порушення відчуття безпеки); 4) психозахист є лише фільтром свідомості (фільтрування різноманітної інформації для забезпечення відчуття безпеки); 5) способи репрезентації спотвореного сенсу; 6) пасивно-оборонні форми реагування в патогенній або екстремальній життєвій ситуації (оборонність як забезпечення спокою та комфорту, переживання відчуття психофізичної безпеки); 7) механізми, що підтримують цілісність свідомості; 8) динаміка системи настановлень особистості при конфлікті цінностей чи настановлень (усунення когнітивного дисонансу для відчуття безпечності власної життєдіяльності); 9) механізм компенсації психічної (і/або фізичної) недостатності тощо.

У ракурсі досліджуваної проблематики нами було здійснено емпіричне вивчення континуальної залежності психологічного захисту і відчуття особистісної безпеки, яке базувалося на науково-методичних принципах проведення психолого-педагогічного експерименту [1; 2]. Експериментальне віднайдення основних індикаторів дозволило системно розглянути сутнісні критерії психологічного захисту і безпеки, а емпіричні показники дали змогу перевірити міру їхнього взаємозв'язку, скоординованості та відповідності засадничим теоретичним положенням. По суті, вдалося отримати емпіричну інформацію про те, як корелює психологічний захист особистості з відчуттям безпеки, захищеності тощо. Нами емпірично встановлено наявності взаємозв'язку між пережитими в дитинстві психотравмами й

особливостями застосування психологічного захисту вже в дорослому віці. Переживання захищеності як повномірної і різнобічної особистісної безпеки закорінені в діахронійних спогадах особистості про травмогенні фактори та успіхи в їхньому подоланні.

Завдяки порівняльному аналізу типових характеристик сімейного мікродовкілля і травмогенних ситуацій у дитинстві досліджуваних вдалося виокремити коло першочергових детермінант, які призводили до дисфункцій та негативно супроводжують до актуального сьогодення. Завдяки статистичному просіюванню було отримано 95 достовірних відмінностей між групами за частотою ситуацій, що зустрічалися. Всі вони були зведені до кількох найсимптоматичніших групових тенденцій. Найважливішою тенденцією було виявлено те, що особливості негативних виховних дій батьків (особливо агресивні, нерівноважені, образливі, з елементами психічного і фізичного насильства) можуть призводити до специфічних травматичних переживань і сприяти формуванню інтенсивних і досить часто неадекватних захисних комплексів. Такий несприятливий досвід негативно впливав (і часто впливає ще й зараз) на позитивні й адекватні самоприйняття та самооцінку, вносячи в повсякденну життєдіяльність людини значну кількість розладів, проблем і конфліктів/самоконфліктів, які є симптомами відсутності впевненого відчуття особистісної безпеки. Нами встановлено, що травматичні переживання знехтуваності і відкидання можуть бути наслідком неприйняття й ігнорування батьками дитини, переживання тривалої деприваційної розлуки з матір'ю в ранньому дитинстві, недостатньої комунікативно-перцептивної включеності батьків у життя дитини, розбалансованість стилю виховання (від гіперавторитарного стилю до повного ліберального потурання), дискомфорту спілкування на рівні родинного мікродовкілля та ненабуття внаслідок цього адекватних статусно-рольових моделей поведінки. Такий несприятливий мікроклімат визнавався більшістю досліджуваних (89%) основною підставою для виникнення найрізноманітніших психотравм та причиною надто частого застосування механізмів психозахисту як у дитинстві, так і згодом у дорослому житті, а також базальним чинником формування неадекватної самооцінки (від безпідставно заниженої – 58 %, до хворобливо завищеної – 31 %) і відчуття (здебільшого короточасні, ситуативні) безпорадності, беззахисності та інших депресивних модальностей. Якщо в заниженні ми вбачаємо спробу самовтечі, своєрідної внутрішньої робінзонади та самокартання і самоприниження, то в другому – це типова ознака психологічного захисту як спроба неконформістського збереження власного ества на соціально поціновуваних рівнях. В актуалізованих спогадах дитинства у дорослих з домінуючими переживаннями знехтуваності та відкидання найчастіше фігурують ситуації, пов'язані з надмірною психоемоційною напругою, невинним моралізаторством, нагнітанням негативних, депресивних станів та фізичними покараннями. Найхворобливіші покарання були пов'язані з мовчанням, ігноруванням з боку батьків, ізоляцією в замкнутих приміщеннях (куток, кімната, комора та інші обмеження просторового пересування), а також використанням в адресу дітей дошкульних, критичних, образливих висловлювань, висміювання, нав'язування станів прищепленої та завченої безпорадності, читання довгих повчальних лекцій-нотацій, метою яких ставало сприймання дитиною себе в низькостатусних ролях «малого невдахи», «нікчеми», «інфантильної та агресивної істоти», а в особливо гострих формах навіть «дурня», «ідіота», «бовдура» та інших образливих номінаціях. Респонденти з домінуючими переживаннями образи і приниження свідчать про застосування щодо них у дитинстві тілесних покарань, зокрема публічне висміювання їхніх неправильних дій, ставлення в кут

(іноді на колінах), що зазвичай були пов'язані з великим соромом і гострим приниженням та провокували в них неадекватне озлоблення, лють, замасковану агресію. Помітні травмогенні переживання знехтуваності й покинутості, за версією досліджуваних, були наслідком смерті одного з батьків (15 %), їхнього розлучення (37 %), деприваційно-госпіталізаційного синдрому (58 %), зокрема нестачі материнської та батьківської уваги через поглиненість повсякденними турботами або опікою про іншу дитину. До речі, останній показник всіма досліджуваними визнавався основною причиною переживання так званого «комплексу опального принца/принцеси», коли через переключення уваги на молодших, менших, найчастіше новонароджених сиблінгів вони відчували брак уваги до власних проблем, психоемоційний холод, дистанціювання з боку батьків, тому як найтипівіші реакції інтенсивно застосовували вимушені практики автономізації, сепарування та психозахисту як спроб віднайдення й здобуття відчуття особистісної безпеки. Ігнорування і мовчання батьків, свідоме позбавлення від участі у спільних поїздках і мандрівках, залишення вдома на самоті, байдужість та ненадання вкрай потрібної ситуативної допомоги виокремлюються досліджуваними у специфічну групу чинників, що породжували невпевненість, меншвартісність, зацькованість, адже, будучи ізольованими від близьких, вони найчастіше переживали почуття провини і страждали від самотності, знехтуваності, покинутості, беззахисності.

Важливі й знакові травматичні переживання порушеної довіри/зради трактувалися досліджуваними як наслідок батьківського обману, розголошення інтимно-значущої конфіденційної інформації, довіреної під великим секретом, безцеремонне втручання батьків у простір їхнього міжособистісного спілкування (підслуховування і коментування телефонних розмов, переглядання щоденникових записів, руйнування щойно налагодженого психоемоційного контакту з другом чи подругою тощо), обмеження особистої свободи, а також прийняття в конфліктах сторони іншої дитини. Досліджувані відзначали, що найчастіше як покарання їм давали додаткову роботу з прибирання будинку, позбавляли кишенькових грошей, не купували потрібні речі, здійснювали психоемоційний тиск або й фізичне покарання. Крім інструментальної агресії (побої, штурхани, ляпаси тощо) щодо них значну шкоду для розвитку позитивного самоприйняття завдавали міжособистісні сварки й бійки між батьками, про що заявили 76 % досліджуваних. Причому 65 % досліджуваних стверджували про одновекторну агресію з боку батька як стосовно них, так і щодо матері, тому подальші пошуки в підлітково-юнацькому віці були спрямовані не на партнера, який відповідав би «архетипу батька», а на неагресивну, спокійну й умиротворену людину протилежної статі, що не викликає страх, тривожність, фрустрацію, а отже й не спонукає до частого застосування різноманітних механізмів психологічного захисту. Значна кількість досліджуваних (42 %) потужним деструктивним фактором для побудови власних оптимістичних і просоціальних тенденцій до позитивного самоприйняття та однією з основних причин надмірного залучення психозахисту називала девіантний, проблемний тип сім'ї, в якій вони зростали, насамперед алкогольну залежність батьків. Відчуття сорому через алкоголізм батьків, часте переживання ситуацій публічного осоромлення перед сусідами й незнайомими людьми через скандальну й неадекватну поведінку п'яного батька виокремлюються в коло найтравматичніших спогадів дитинства. Майже четвертина досліджуваних стверджувала про негативний вплив на всю систему їхнього психологічного захисту й конструктив самоприйняття інших девіацій батьків, зокрема 16 % – аморальна поведінка батька чи матері, 5 % – адиктивна поведінка батьків, насамперед наркозалежність, 3 % – негативна родинно-

сімейна спадковість. Травматичні переживання приниження констатувалися досліджуваними як наслідок тривалої надмірної турботи, настирливої гіперопіки близьких, які позбавляли ініціативи, сіяли невпевненість у власних силах, стигматизували в очах інших однолітків на рівні образу «маминоного синочка» тощо. Більшість досліджуваних (78 %) відзначала, що в дитинстві такий стан справ найчастіше призводив до застосування таких механізмів психозахисту, як конформізм, заміщення, регресія та витіснення. Водночас вони стверджували, що залишки такого психозахисного досвіду, на їхній жаль, найчастіше використовуються і тепер, оскільки вироблені в дитинстві, тому виникають на рівні стереотипної психоемоційної реакції чи типової когнітивної тактики. Слід відзначити неістотне використання досліджуваними (особливо жінками) таких механізмів психозахисту, як раціоналізація та інтелектуалізація (сумарно лише 6 %), інтроєкція (4 %) та утворення реакції (4 %). Водночас сублімація обирається досліджуваними обох статей досить часто і приблизно порівну (чоловіки – 47%; жінки – 51 %). На підставі якісної інтерпретації результатів емпіричного дослідження нами диференційовано таку узагальнену почерговість залучення психологічного захисту: 1) для досліджуваних, що пережили в дитинстві травматичні ставлення знехтуваності, відкидання, занедбаності, традиційно притаманніше використовувати регресію, витіснення, заперечення, сублімацію; 2) для досліджуваних, що пережили в дитинстві агресивне ставлення і приниження батьків, характерним є використання регресії, конформізму, витіснення, заміщення, анулювання; 3) для досліджуваних, які мають дитячий досвід порушеної довіри/зради і несправедливості, типовими є сублімація, компенсація, фантазія, заміщення, заперечення, ізоляція. Усі задіяні механізми психозахисту засвідчують інтенсивний і щільний зв'язок між поняттями «безпека» і «захист/психозахист» [1; 2; 4].

Висновки. Психологічний захист як особлива форма підсвідомої психічної активності, яка дозволяє полегшити хоча б на деякий час конфлікт та зняти напругу, а в конкретних ситуаціях так змінити смисл подій і переживань, щоб не нанести травми уявленням про себе, є ще й симптоматикою особистісної безпеки. Психологічний захист і номенклатура захисних механізмів є неоднозначними і персонально специфічними, тобто індивідуальні психозахисні реакції людини на зовнішні інвазії щодо власного психоемоційного комфорту є унікальними й неповторними в певний конкретний момент психозахисної відповіді. Загальновизнаними характеристиками психозахисту є те, що він заперечує/спотворює реальність і діє насамперед на несвідомому рівні та спрямований на досягнення особистістю будь-якою ціною відчуття власної біосоціальної безпеки. Перспективи дослідження вбачаємо у проведенні крос-культурних досліджень з окресленої проблематики, тобто порівняльне міжнаціональне вивчення континууму «психологічний захист – безпека».

Література

1. Гошовська О. Вплив психологічних травм дитинства на особливості застосування психозахисту дорослими у процесі самоприйняття: емпіричні аспекти / О.Гошовська // Психологічні перспективи. – 2013. – Вип. 21. – С.18-27.
2. Гошовська О. Психозахисне самоприйняття особистості : монографія / О.Гошовська. – Львів: ЛДУВС, 2015. – 316 с.
3. Грачев Г. В. Информационно-психологическая безопасность личности: состояние и возможности психологической защиты / Г. В. Грачев. – М. : Изд-во РАГС, 1998. – 125 с.

4. Психологическая защита в чрезвычайных ситуациях / [А.Л. Михайлов и др.]. – СПб.: Питер, 2009. – 256 с.
5. Психология мотивации и эмоций [Текст] : учебное пособие для студентов / Ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, М. В. Фаликман/ – М. : ЧеРо, 2002, 2005. – 752 с.
6. Фромм Э. Защитные механизмы // Самосознание и защитные механизмы личности хрестоматия / Эрих Фромм. - Самара : Бахрах-М., 2003. – С. 537–565.
7. Штроо В. А. Защитные механизмы: от личности к группе / В. А. Штроо // Вопросы психологии. – 1998. – № 4. – С. 54–61.

Транслітерація

1. Hoshovska O. Vplyv psychologichnyh travm dytynstva na osoblyvosti zastosuvannya psyhozahystu doroslymu u procesi samoprynjattja: empirychni aspekty / O. Hoshovska // Psihologichni perspektyvy. – 2013. – Vyp. 21. – S.18-27.
2. Hoshovska O. Psyhozahysne samopryjniattja osobystosti: monohrafiya / O. Hoshovska. – Lviv: LDUVS, 2015. – 316 s.
3. Hrachev H. V. Informacionno-psihologicheskaja bezopasnost lichnosti: sostojaniye i vozmozhnosti psihologicheskoy zaschity / H. V. Hrachev. – M. : Izd-vo RAGS, 1998. – 125 s.
4. Psihologicheskaja zaschita v chrezvychajnyh situacijah / [A.L. Mihajlov i dr.]. – SPb.: Piter, 2009. – 256 s.
5. Psihologija motivacii i emocij [Tekst] : uchebnoje posobije dla studentov / Red. Ju. B. Hippenrejter, M. V. Falikman. – M. : СHeRo, 2002, 2005 – 752 s.
6. Fromm E. Zashitnyje mehanizmy // Samosoznanije i zashitnyje mehanizmy lichnosti : hrestomatija / Erih Fromm. – Samara : Bahrah-M., 2003. – S. 537–565.
7. Shtroo V. A. Zashitnyje mehanizmy: ot lichnosti k grupe / V. A. Shtroo // Voprosy psihologii. – 1998. – № 4. – S. 54–61.

Финив О.Я.

Феномен личностной безопасности и его корреляция с психологической защитой

В статье раскрыта тесная связь между психологической защитой личности и ощущением ею собственной безопасности. Отражена специфика психозащиты в контексте влияния психологических травм детства на поведение взрослых людей. Источников - 7.

Ключевые слова: личность, психологическая защита, безопасность, механизмы психозащиты, психотравмы.

Finiv O.Ja.

The phenomenon of personality safety and his correlation is with psychological defence

In the article close connection is exposed between psychological defence of personality and feeling by her own safety. The specific of psychological defence is reflected in the context of influence of psychological traumas of childhood on the conduct of persons of ripe years. Sources - 7.

Key words: personality, psychological defence, safety, mechanisms of psychological defence, psychological traumas.

Финів Ольга Ярославівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології управління Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів.